

УКРАЇНСЬКІ ОПОВІДАННЯ

ОЛЕКСИ СТОРОЖЕНКА.

ЦІНА 12 КОП. СР.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ
1863.

УКРАЇНСЬКІ ОПОВІДАННЯ

ОЛЕКСИ СТОРОЖЕНКА.

I. МЕЖИГОРСЬКИЙ ДІДЬ. — II. НЕ ВЪ ДОБРИЙ ЧАСЬ. — III. ВУСИ.

АНТИ САНКТПЕТЕРБУРГЪ

1863.

8(с)укр1917"-3

4
40438
1

Одобрено ценсурою, Декабря 29-го дня, 1862 г.

Д-ржавна Публична
БИБЛИОТЕКА УРСР
[ИВ. 103285]

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛИША.

МЕЖИГОРСЬКИЙ ДІДЬ

(Сказання)

МЕЖИГОРСЬКИЙ ДІДЬ.

Відомо, що в Межигоріях жив дід, який був дуже старий і мудрий. Він мав багато дітей, але тільки один син, який називався Дмитро. Дмитро був дуже добрим і чесним хлопцем, який завжди допомагав батькові. Батько Дмитра був дуже багатим, але він не любив показувати це. Він завжди був скромним і не любив розповідати про свої багатства. Дмитро ж любив розповідати про свої пригоди і про те, як він допомагав батькові. Однак, як і всі діти, Дмитро теж мав свої слабкості. Він був дуже цікавим і любив досліджувати нові місця. Він часто ходив до лісу і там знаходив багато цікавих речей. Однак, це привело до того, що він потрапив у пастку. Якось раз Дмитро пішов до лісу, щоб знайти нову ділянку для батькового господарства. Він знайшов там дуже гарне місце, але не помітив, що навколо нього були вбиті колючі дроти. Коли він хотів піти, то не міг і потрапив у пастку. Він був дуже наляканий і не знав, що робити. Він почав кричати і просити про допомогу, але ніхто не чув його крику. Він був дуже самотнім і відчував, що він залишився один на один з своїми страхами. Він почав думати, що він загине в цій пастці. Він намагався вийти, але дроти були дуже високі і він не міг їх перестригти. Він був дуже втомлений і хотів спати, але йому було дуже страшно. Він почав плакати і просити про допомогу. Він пам'ятав, що батько завжди казав йому, щоб він завжди був чесним і добрим. Він почав молитися і просити про допомогу. Він пам'ятав, що батько завжди казав йому, щоб він завжди був чесним і добрим. Він почав молитися і просити про допомогу. Він пам'ятав, що батько завжди казав йому, щоб він завжди був чесним і добрим. Він почав молитися і просити про допомогу. Він пам'ятав, що батько завжди казав йому, щоб він завжди був чесним і добрим. Він почав молитися і просити про допомогу.

МЕЖИГОРСЬКИЙ ДІДЬ.

(Оповідання бабусі.)

Я ще була дівчиною, якъ ходивъ до насъ изъ Межігорья якийсь здоровенний дідъ—пасішникъ, чи що. Такий якийсь чудний бувъ, — зовсімъ и на пасішника не походивъ. Батько казавъ, що вінъ літъ пятьдесятъ бувъ січовикомъ, бився зъ Ордою, та вже якъ сстарівся, — приїхавъ на байдабѣ зъ кошовимъ у Межігорья и зробився у ченцівъ пасішникомъ. Отожъ було, якъ обридне йому сидіть изъ ченцями, то й приїде до батька, та й балакають собі у-двохъ, споминаючи старовину; бо й батькові доставалося на своїмъ віку бувати у бувальцяхъ. Було, якъ-зачнуть объ війні розмовляти, то дідуганъ зразу и въ-бóки берётця и вусъ крутить, и чорта згадуе... їй же Бóгу правда! Поки ще не випье, то було и многі літа співа и батьку, и матері, и міні, апостола чита, — а гóлосъ такий у ёго бувъ, якъ зъ бóчки, ажъ вікна джирчять, ажъ глина зъ стéлі сиплетця. Якъ же випивъ чарку, другу, — то вже годі зъ

писання, заразъ почне пісні співать, баляси точить, та такé вигадувать, хочъ зъ хати тікай; було, й менé зачипа... ій же Богу правда! Така вже, бачите, запорозька нату́ра: ни літа іі не вівітрать, ни підъ сівнимъ ^вго-лосомъ не схова́етця. И мо́лився вінъ я́кось чу́дно, не такъ, якъ ченці, а мовчки, — поклони́въ не кладé, — а чо́тківъ було ёму ченці й не наста́чатця: уранці пода-рують, а ввечері вже не пита́й, — загуби́въ.

Разъ міні довелось и бачить, якъ вінъ мо́лився. Прийшовъ до насъ та й забала́кався до пізнёго веча́ра, — а тутъ якъ но́чі насунули хма́ри, кругомъ зама́залось, — а тамъ якъ ушкварить дощъ якъ зъ відрá; зроби́лось, неначе горобі́на нічъ. Отъ ба́тько и уговори́въ ді-да переночувать у насъ, бо до па́сіки було версто́въ п'ять. »Ори́сю«, ка́же міні ба́тько: »постели́ панотце́ві у світли́ці.« (Була у насъ черезъ сіни світли́чка). Узяла́ пери́ну, подушки́ и пішла́; стелю́, — а тутъ и чер-пець увійшо́въ. Тільки ввійшо́въ, та́къ и хря́пнувсь на-вкóлішки; якъ уда́рить себе́ въ гру́ди, та́къ ру́ки й за-кля́кли въ ёго на́вхрестъ; якъ гля́не на ико́ну, ажъ о́чі, що вже одъ стáріеті позапада́ли, ви́котились и забли-щали, — ажъ побі́лівъ, якъ кре́йда! Якъ гля́нула я на діда, то міні здалось — не то́ Госпо́дь — и стіна́ почу́ла ёго мо́літву!... Ажъ гру́ди міні заложі́ло, — сама́ не зна́ю, якъ и я опині́лась на колі́няхъ, и подумала собі мовчки: »Господи, поми́луй и менé грішну!« Не до́вго й мо́ливсь: уста́въ, — тутъ тільки догледі́всь, що я у світли́ці. »А що́ ти«, ка́же, »тутъ ро́бишъ?« А

я ёму кажú: «Стелю вамъ постéлю». А вінъ менé цмокъ— и поцілувавъ... Заразъ изъ неба, мовъ съ пéчи: «Не хай же», каже, «тобі за сé приснитця гáрний козакъ».

Такъ отто́й, кажú, дідъ и співавъ и компонувавъ пісні й думки. Разъ у неділю, після обідь, вийшовъ у садокъ и каже міні:

— Хóчешъ, Орисю, я тебе навчу пісень и думокъ?

— Навчіть, панóче, — кажú: — я дуже люблю и пісні и думки.

А я змóлоду дуже була гóстра: було на вóлиці, на вечорницяхъ, у дóсвітки, въ колядці, на йгрищахъ, ніхтó якъ я пéредъ вела. Безъ мене не зна́ли, якъ и за що взя́тьця, якъ и пісню завести. Було якъ ма́ти не пúститъ менé на вечорниці, то й парубкі поросхóдятця; а ставемо гра́тьця въ хрещика, абó въ гусей, то ні оди́нъ-па́рубокъ, зо всёго селá, не доженé менé: така була прудка... ій же то Бо́гу правда! А парубкі які були!.. не тепéршнімъ рівня! Які тепéрь парубкі? оскúблені горобці передъ тими!.. ка-зна на́ що попере́водились.... Ті, було, зійдутця на вечорниці въ карма́зинахъ, у висóкихъ спущéвихъ шапкахъ, та якъ ста́нуть баяндрáсить, то й мёртвий би розреготáвся, ій же Бо́гу правда!... А було якъ понахóдять зъ Кі́іва вартові козакі, то такий гармідеръ підіймуть, — хочъ тіка́й изъ селá! На́шимъ парубка́мъ піки порозбива́ють, оселéдці пообрива́ють, всі вечорниці розжену́ть.... Та й на́шому брáту доставáлось: пійма́ють було дівчину— а вже одъ нихъ не втічешъ, и менé ловіли, — обстú-

плють та й не пускають. «Се», кажуть, «відьма: ми її бачили на Лісій Горі!» Божися, заприсягаєся, такъ не ймуть віри: «треба», кажуть, «подивітьця, чи нема у неї хвостика!» И вже, кажу, не втечешъ одъ нихъ и не сховаєся, хочъ пущі такі кругомъ селá були, що не продерэся, пáльця не просунешъ. Теперички и не вгадаешъ, де той и лiсѣ бувъ; тоді травá вища була, якъ теперъ дéрево... ій же Бóгу правда! Косарі, бу́ло, косять, то ажъ ко́си ламають, а теперички щó? и въ колiно тієї траві не б́уде...

Ну, такъ б́ачите... щó жъ я такé росказувала?... Отъ ій-же Бóгу заб́ула... Якъ згадаешъ молоді літа, то здаётця и не верну́лась би наза́дъ, — тамъ би зъ д́умкою *й остáлась!*... *Эгé, про д́умки, про ченця...* «Хóчешъ», ка́же, «я тебé навчу́ пісня́мъ и д́умкамъ? Якъ я вмру, то вони́ ще съ тобо́ю поживу́ть який часъ.» Отъ я й вiвчилась, и старшу дочку навчила, такъ шко́да жъ: дочка́ моя́ вмéрла, а зъ нею и пісьні, и д́умки. Та ще якъ небо́га и вмéрла: наглою смéртю, глинище завали́лось, та й її придави́ло.... Після се́бе остáвила двоє дiточóкъ: хлопчика и дiвчину, маниóсенькихъ, ще такъ, тiльки що одъ землі піднялісь. Та й сiротамъ не давъ Богъ талану́: уну́ка оддали́ въ нéкрути и погна́ли підъ Ту́рка, та тамъ десь у шпиталі и вмeръ, а унучка... Опъя́ть забрeхáлась!.. щó бо я росказувала?.. ій же Бóгу заб́ула!... *Эгé, навчiвъ мене червeчий дiдъ пісня́мъ и д́умкамъ, и які жъ гáрні були́ ті пісьні й д́умки!* такъ до сeрця й прикипи́ли. Де бъ не була, кудi бъ

не пішла, а вони зо мною, як курчата за квочкою. Засну, такъ и въ сонъ мій залітають, якъ ті бжілкі, що гудуть въ вітяхъ ліпи, якъ вкриетця вона пахучимъ цвітомъ; а теперечки усé забúла, усé розвіялось, якъ та роса, що ніхто й не знае, куді вона ховаєтця. Одну тільки думку ще й пам'ятую, та й ту забúду, коли Господь протягне віку. Та й не довго жъ міві вже и дихать на сімъ світі: зовсімъ старá стала, и ноги не дє ржуть, и не дочуваю, и не добачаю, а часомъ такъ грúди заложить, що й гóлосу не одведú.... Сю зіму трóхи була но замєрзла, біля самісінькихъ дверей. Піднялась страшєнна хуртовина, а я й вийшла зъ хати; тільки переступила порігъ, а мене якъ підхóпить вітеръ— та въ сугорбъ; силкуюсь устать, а мене такъ и вáлить, такъ снігомъ и заміта; кричú, такъ щó зъ мого крику, коли вітеръ на дєсять голосівъ и реве, й вие, и скігглить и гоготить!.. Та вже дівчата, спасібі імъ, догледілись, що мене нема, вийшли, вігребли зъ сýгорба та й внеслі у хату; трóхи не одубіла... ій же Бóгу правда!

Щó жъ я розказувала?... оп'ять забúла... Щó за напáсть така!... Почнú, почнú, та й тее... и зібьюсь зъ пантелику... Чи павъ, про думку... Кажú жъ вамъ, що одну тільки и пам'ятую. Дідъ мінí казавъ, що скомпонувавъ її, якъ ще бувъ молодімъ и остáвся після бáтька та мáтері круглимъ сиротою. Отъ слúхайте, поки ще не забúла:

Схилівши голову козакъ,
На распутті стоявъ,
Зъ своїмъ серцемъ небора́къ
Таку думку гадавъ:
»Одинъ, якъ били́на въ полі,
Ча́хну, загибаю,
Не по своїй во́лі
Талану́ шукаю.
Нема́ не́ні, нема́ та́та,
Нема́ сестри́, нема́ бра́та,
Нема́ жі́нки,
Нема́ ті́тки,
Нема́ во́лі,
Нема́ до́лі....
Мой жъ хати́на —
Въ сирій землі домові́на!«
А се́рце ёму́ въ одві́гъ
Такий дає приві́гъ.
»Не жури́ся, коза́че,
Забудь своє́ горе,
Оглянься, небора́че,
На білий сві́гъ-мо́ре!
Твої́ ма́ти—тво́я во́ля,
Ба́тько твій —
Сте́нь сивий.
Сестра́ тво́я — тво́я до́ля;
Брати́ тво́ї — два писто́ля!
Гбэ́тра ша́бля — тво́я жі́нка,
Янича́рка — тво́я ті́тка,
А хати́на —
Сві́гъ безъ ті́на,
Коза́цька пері́на!«
Ма́ти-во́ля тебе́ знаряди́ть,
Ба́тько-сте́нь тебе́ напра́вить,
Сестра́-до́ля не поки́не,
Ша́бля-ті́тка не загі́не,
Брати́-писто́лі оборо́нять,
Янича́рка враги́въ одго́нить.

Иді жъ, козакъ, світъ за очіма.
Несі свою смерть за плечіма.
Не бійсь смерти: поки живешъ —
 Ні нема,
 А якъ умрешъ —
 Тебѣ чортъ-ма!»

Ото вамъ и думочка. — И ті гáрні булі, такъ забула жъ... ій же Богу забула!... Старá вже стала, порá бъ и кісточкамъ на вічний покій.... А здаётця, б́уцімъ ще и не д́уже старá. Аджежъ Кротіха старіша одъ мене: я була ще дівчинкою, а въ неі вже було трое діточокъ, а и досі, що-р́оку, х́одить на Пречісту у Кі́івъ пішки.... А та — якъ ій?... Д́удничиха... такъ ся далéко ще старіша одъ Кротіхи, а ще д́ержить іі Господь на сімъ світі. У той р́икъ, якъ я вих́одила заміжъ, вона оженила с́іна зъ дочкою тоѓо... якъ ёѓо?... що живъ въ т́імъ селі, на горі, проти тоѓо, що млинъ збудувавъ... вінъ же ще чумакувавъ.... Ні, збрехала!... Щ́о я кажу!... Не вінъ чумакувавъ, а той... якъ ёѓо?... що біля монастиря п́асіка.... На умі верт́ітця, такъ не згадаю жъ... ищ́е жъ біля ёѓо х́ати и верба росте... та ні!... Отт́акъ збреші!... Не верба — а кол́одязь... ёѓо жъ усі знають.... Га?... не ч́ую... кахі-кахі-кахі... охъ, лішечко! гр́уди залож́ило... кахі-кахі, кахі-кахі-кахі!

НЕ ВЪ ДОБРИЙ ЧАСЪ.

НЕ ВЪ ДОБРИЙ ЧАСЪ.

НЕ ВЪ ДОБРИЙ ЧАСЪ.

Менé ще малéнькимъ узялі у двіръ; то поки бувъ хлопъяткомъ, весéле було міві життя: пані годувала бúbбликами, а зъ паничémъ було цілісінький день граёмось: по клúняхъ деремó горобцівъ, у мъячá побивáемось; я тикаю, а паничъ улучá; дé-коли такъ учистить, що ажъ підскóчишъ; та и въ кóней було якъ стáнемо бігать, то здóрово лупівъ менé по жижкахъ пúгою. Паничъ, спасібі ёму, дúже менé любівъ и жáлувавъ!... Якъ же підрослі, то паничá одвезлі у шкóлу, а менé віддали у столярі. Бувъ я и въ ткачáхъ, та й тамъ не довго насідівсь; тава морóва зъ тими ниткáми: до якої ни доторкнёся, такъ вона бісова волосінъ и ввирвётця! Тільки було й оддiшешъ трóхи, якъ підешъ кóней почи́стить. Не зна́ли вже, куді менé пхнуть, а ко́нюхи, спасібі імъ, и стáли прохáть, щобъ віддали менé на коніюшню; такъ отто панъ и пита:

— Дани́лка, чи ма́ешъ охóту кóней чи́стить?

— Якъ, — кажú, — не ма́ти! усякий чоловікъ ма́е охóту ко́ней чістить!...

— Брешешъ, — ка́же панъ, — я пёрший не ма́ю охóти ко́ней чістить.

Мо́же вінъ шуткува́въ, бо якъ на мене, то цілісінь-кий би день чістивъ ко́ней. Було, нікому не дамъ и одно́го коня́ вічистить, самъ усіхъ віскребу; а ко́ню-хи, спасі́бі їмъ, ніколи за се на мене не сёрдились. Хотіли бу́ли, щобъ я за хварейтора іздивъ, такъ разъ, якъ повезлі́ паню до це́ркиви, кучі́ръ Дмитро́ и гукну́въ: »держі́ у пра́ву ру́ку«, а я я́кось поверну́въ у ліву, та й переверну́ли бри́чку и дуже та́кі забі́ли паню... Такъ зъ то́го ча́су тільки вже ко́ней чістивъ, ажъ по́ки не верну́вся зъ шко́ли пани́чъ и не довелóсь ми́ні везті́ ёго́ у Ки́ївъ. Разъ прийшо́въ вінъ на коню́шню та й ка́же:

— Чи не хочешъ, Дани́лка, іхати у Ки́ївъ?

— Чомъ не хоті́ть! — кажú.

А моя́ тітка Горпи́на ході́ла у Ки́ївъ, то було́ якъ почне́ розка́зувати про ті́ церкві́ зóлотомъ вкриті́, про пече́ри, про Дніпро́, що нева́че мо́ре розли́лося, то зда́еця и ко́ней би поки́нувъ та помандрува́въ у Ки́ївъ. Поши́ли ми́ні сві́тку, дали́ й нові́ чо́боти и ша́пку, и звелі́ли нала́годити возо́къ и па́ру ко́ней. Нала́годивъ я возо́къ, та й дума́ю собі́: чи ще́ й втра́пимо у той Ки́ївъ, бо якъ живу́ на сві́ті, ніколи́ ми́ні не до́дилось виі́здити изъ Са́винець.

Якъ у́же зібра́лись іхати, тро́хи бу́ли мене́ не зоста́-

вили. Прийшовъ до пана прикащикъ Свиридъ Хроловичъ, та й каже:

— Чи не Данилку посилаєте зъ паничёмъ?

— Данилку, — одказує панъ, — а що?

— Та вінъ, — каже, — де-небудь перевёрне панича, у ёго й коней покрадуть; та що коней! — шапку зъ голови вкрадуть, и въ буцегарню запрутъ, та ще й випають; хіба жъ ви незнаєте, — каже, — що вінъ на віки дурний?...

Я слухаю та мовчу, а панъ менé й пита:

— Чи справді ти такий дурний, якъ Свиридъ Хроловичъ каже?

— Не знаю, — кажу, — тільки жъ и зъ того не будешъ розумнимъ, що у Свирида Хроловича дуже багачько того розуму.

— Бачишъ, — каже панъ, — не взявъ ёго катъ; нехай же побачить світу, то вінъ ще порозумнішає!

Ну, не бісового жъ тобі сина й синъ, діявольский прикащикъ!.. Який ёму гаспедъ надавъ оцé казати!.. Якъ-би мовчало чортове опудало, то нічогосінько бъ и не було; бодай ёму оттакъ напорочили наглу смерть, якъ вінъ міні, не въ добрий часъ, напорочивъ усé те ліхо!...

Не одъіхали ми одъ Савинець и п'яти верстóвъ, якъ Богъ ёго зна — відъ чого, зверну́ли коні зъ дорóги, та ка-зна куді й завезлі. Може паничъ и спавъ, а я — такъ ні, хочъ заприсягті: сижу собі та думāju, які то тамъ у Ки́іві церкві та печéри; коли

разомъ беркіць, такъ и бебехнулись у ривчакъ. Підняли возокъ, паничъ росердився, гріма, щобъ на дорóгу виїздівъ; дивлюсь, ажъ нема тієї й дорóги: кругомъ степъ та ривчакі. Довгенько такі поїздили, ще разъ перевернулись, поки натрапили на шляхъ, и приїхали у превелике село. Тільки одрігъ я коней, а паничъ и гукнувъ:

— Піді лишень, Данілка, на базаръ та купи до чаю бубликівъ. Та гледи, не заблудись; ось бачъ, — каже, — у нашому трахтірю нові ворóта підъ повіткою....

— Бачу, — кажу, та й пішовъ.

Ну, та й базаръ же у тому селі! такий майданъ—зъ наші Савиньці и весь *вкритий* народомъ; чогó тамъ не було: и скотини, и старцівъ, ще й кацапъ зъ богáми росташувáвся. Купивъ я в'язку бубликівъ, причепивъ до пояса та й пішовъ у трахтірь; коли зиркъ, — ажъ ведуть ведмідівъ, люде кругомъ обступили, дивлятьця; и я дивлюсь, та такъ задивівся, що й забувъ, де нашъ трахтірь. Ставъ згадувать—міні й здалось, що моя вуличка пішла у праву рúку; отъ я и потягъ, — йшовъ, ишовъ, та й зъ селá вийшовъ. Вернувся, пішовъ другою вуличкою, здаётця—отъ-отъ недалечко, та й зновъ на базарі опенивсь. Тимъ-то, дúмаю, багáцько й люду тогó на сiмъ базарі, що хто бъ куді не йшовъ, то такъ ёгó и виведе на майданъ. Зновъ потягъ, усé село обійшовъ, одинъ будинокъ ненáче зовсiмъ нашъ — и ворóта такі жъ підъ повіткою, такъ біля воріть же

стоїть візь, а біля нашихъ того дїявольского вѣза не будо. Оттакъ водило трѣхи не до вѣчора: то вїйду зъ селá, то зновъ на базáрї опенюсь; та вже зъ паничѣмъ стрївса.

— Що ти тутъ рѣбишь? — питае. — Я вже думавъ, що тебе чортї вхопили!

— Може бѣ, — кажú, — и вхопили, коли бѣ не пришли вїрятувать! Анахемська, — кажú, — марá водила!

— Се тебе, — каже паничъ, — дурна́ тво́я голова водила! Та ще яко́ю проявою по мїстѣчку ходишь: де тво́я ша́пка?

— Якъ, де? — кажú, — на голови!

— А подивїсь.

За ша́пку, — чортъ-ма́, тїльки чубъ и на́лапавъ....
Що за бїсь, думáю!

— А бубликівъ купівъ? — спита́въ паничъ.

— Купівъ, — кажú.

— Де жъ вони?

— Ось, — кажú.

Коли зиркъ, ажъ тїльки одїнь мутузѣкъ телїпа́еца біля пояса. Ма́бутъ, якъ задивївся на ведмедївъ, бїсовї циганчáта (а тамъ їхъ до-чѣрта вѣшталось) и бублики обтрощїли и ша́пку зняли. Дойшли до нашого трахті́рю, дивлюсь, — ажъ се той сáмий будїнокъ, де візь стоїть! И поста́вила жъ ёго нечїста ма́ти, щобъ чортяка поста́вила її до горї нога́ми!...

Купівъ мїні паничъ ша́пку, та не знаю вже, на яку го́лову її и пошіто, — велика-превелика: тїльки трюх-

не, то вона, бісова тварюка, такъ тобі й хуркне ажъ до самісінького рота; морока міні була зъ нею! Ну, такъ ото поки менé водило, и коні одпочіли; застрігъ и поїхали, и поїхали вже по стовбовому шляху, рівчаками пообкопуваному, щобъ часомъ, якъ зрёрнуть коні зъ дорóги, не ка-зна де перекидáтьця та шукáть того шляху. Мабуть, щось розумне вігадало!... Ще разъ переночувáли, та й поїхали вже по кам'яному шляху. Якъ їмъ не обрідло ёго й робіть! понабівано каміння дрібно-дрібно, ненáче горо́хомъ віслано.

Сóнечко вже височенько стояло, якъ ми доїхали до слобідки, що на сімъ бо́ці Дніпра, прóти сáмого Кііва. Мій Бóже мій!.. незна́ешъ, на щó й дивітьця, чи на Дніпрó, чи на Кіівъ!... По всій горі, та й горá не абі-яка, такъ и ви́прищило церквáми; а дзвіниця ажъ до самісінького неба, не знаю вже, хто й збудува́въ її такú висóку.

Було се у сáме половóддя, якъ Дніпрó розлівся верстівъ на вісімъ завши́ршки. Коли такé й море, то велике!... (Люде ка́жуть, що море відъ то́го такé велике, що скотіна не пъе зъ ёго воді.) Не дúже й гáялись, зáразъ поставили возóкъ зъ кіньми на порóмъ, и відчáлили. Довгéнько такі тягну́ли лоцмані порóмъ побіля бéрега, та бáчать, що въ-подóвшъ Дніпра ніякъ не перепливúть, отъ вони за вéсла, та й перехопілись на той бікъ. Ну, та й горá жъ у то́му Кііві, насілу звезлі сердéшні коні, ажъ засáпались.... Вже якъ ви́бичувались на рівне, такъ трóшки одд́ихали и побігли підтюп-

цемъ. Тільки зїхали на місто́къ, що йде підъ башту, а москаль и губа:

— Ей ти, хахоль, ідь шагомъ!

Тягну за віжки, тпру́каю, —нічо́го не вдію: якъ наповавъ ко́ней, и забу́въ позагну́здувать; а москаль знай гріма:

— Шагомъ, кажú тобі!

— Тпру́кніть, — кажú, — господá служба, мо́же вони васъ послúхають; ба́чите, не позагну́здувані ко́ні!

А москаль менé па́лицею, па́лицею!

— Нузда́й, — ка́же, — безмо́зкий хахоль, нузда́й!

Ге́монська ша́пка насу́нулась на о́чі, нічо́гисінько не ба́чу, а москаль такъ и тро́щить па́лицею!... Та вже пани́чъ, спасі́бі ё́му, оборо́нівъ. Тільки віхопились зпідъ башти, я й підня́въ ша́пку... Ба́течки!.. якъ гля́нувъ, ажъ затрусі́вся: такъ міні́ й блисону́ла у ві́чі пече́рська ла́вра, вся въ зо́лоті ажъ сяе; зда́лось міні́, нев́аче на не́бі її побáчивъ. Ту́течки недалéчко відъ не́ї й на квати́рі ста́ли.

На дру́гий день, на Микола́я, пішли ми зъ пани́чемъ у ла́вру. Ну, та й до-б́іса жъ тамъ тихъ чортівъ! куди ни гля́нь, скрізь по му́рахъ намалёвані; мо́же и въ са́мому пе́клі нема́ їхъ сті́льки!.. Усе́ ска́лятьця до уго́дниківъ, а ті́ імъ ду́лі показу́ють. Якъ задзвони́ли у всі дзвони́ (та й здо́рово жъ гуду́ть, здаётця й ти зъ ні́ми гуде́шь), ста́ли ми́ряни надхо́дять, дивлю́сь — иду́ть пани́ зъ кити́цями, а плéчі нев́аче со́няшниками понакрі́вані.

— Що́ се за лю́де? — пита́ю пани́ча.

— Се, — каже, — генерали.

— Що жъ вонó такé — генерали?

— Найстáрші, — каже.

У-пéрше побáчивъ тихъ генерáлівъ, бодáй не дове-
лóсь у-дрúге їхъ и бáчить!... Достáлось мiнi одъ нихъ
на горiхи, и тепéрички вонi мiнi ще свyтьця!.. Дов-
гéнько такi ми простóяли на бáбиньцю; паничъ усé
поглядуе на павночóкъ, а мiнi такъ и кортiть у цёр-
ковъ; дáли, якъ пройшло чимáло такi наро́ду, и ми увiй-
шли. Бáтечки!.. Якъ глянувъ я, щó тамъ дiетця, то й
себé забúвъ: и на канастáси свyтi, и скрiзь по стiнахъ
свyтi, одъ нiзу, ажъ до самiсiнького вёрху... Несчúвсь,
якъ и до царськихъ вратъ дойшовъ: идú собi та все
шукáю, дé тi печерi. Колi тiльки щó намиривсь пере-
хрестiтьця, а менé хтось за рúку хапъ! озирнувъ —
ажъ генерáль, увесъ у сiнёму и бiлi сóняшниви на плé-
чахъ; дивлюсь—ще генерáль, за дрúгу рúку хапá, та й
повели зъ цёркви.

— Бúдте лáсковi, — кажú, — вiвeдiть лишéнь до
мéне и мого паничá, бо я зъ нимъ рáзомъ прийшовъ.

— А хто твiй паничъ? — спитáли.

— Якiвъ Олексáндровичъ, — кажú.

Оттáкъ розмовляю зъ ними, та й вiйшли на бáби-
нець; колi рáзомъ якъ затóпить менé по потiлицi! Не
знáю вже, якъ и головá моя вдёржалась на плéчахъ;
озирнувъ, ажъ то трéтiй генерáль, тежъ у сiнёму;
такъ я вiдъ ёго дрáла, одбiгъ зъ пiвгóнiвъ та й ставъ.
Стою собi та й дúмаю: щó бъ вiнъ такé сказáвъ, якъ-бi

ёго спитать, за щó менé вдáривъ?... Не знаю вже, щó бъ вінъ такé вiгадавъ!... Якъ скiнчилась служба, почали миряне виходить изъ цёркви, когó не питаю:

— Чи не бáчили могó паничá? —

Усi мовчáть, ненáче у нихъ пóвень ротъ водi; вiтрiщитця тiльки на тебе, та й идé дальшъ, бiцiмъ не ёго й питають; чи вони дiрнi, чи iмъ позакладáло?... Коли чую, хтось гувá: « Данилка, Данилка! » Озираюсь, ажъ паничъ.

— Чомъ тебе, — пита, — не було въ цёрквi?

— Э, чомъ; сiвий генерáль, — кажú, — такóго давъ мiнi потiлишника, щó й досi слухаю чмелiвъ!

— Ти бъ, — каже, — ще у вiвтáрь залiзь!

— Та я, — кажú, — шукавъ печери....

— Печери не въ цёрквi, — каже, — а пiдъ землею; зáвтра туди пiдемо; тiльки гляди, не одставай, атó якъ заблудисся, то вже звiдтиля й не вийдешъ.

— Се, — кажú, — й тiтка Горпина мiнi казала.

Такъ отто на другий день и пiшли ми у тi печери; обiйшли по-за мiромъ, де чортi намалёванi, та й стали сходить по схiдцяхъ. Нарóду сила, ледви продересся, такъ я держусь за паничá, якъ слiпий за поводитаря. Уходимо у цёрковъ, ажъ дивлюсь — стоить бiля дверей сiвий генерáль; отъ, думаю, вдарить або проженé, — та щобъ ёго якъ-небудь умiлостивить, вклонiвся ёму, та й кажú:

— Бувайте здоровi, господá служба, зъ понедiлкомъ!

Та зъ ляву й віпустивъ паничеву по́лу; туді, сюді, хіпъ-хіпъ, и захопивсь за чужу́, — думавъ що паничева; тільки смикну́въ, а той мене́ за рѹку.

— Калавуръ, — репетуе, — злодія пійма́въ!

— Та се я, — кажу́, — Дани́лка зъ Савинець....

— Бре́шешъ, — ка́же, — ти хоті́въ хустку зъ кишéні вітягти!...

— Тю на твогó ба́тька! — кажу́, — я й не знавъ, що въ тебе́ й хустка е въ кишéні!

А тутъ де не взявсь сівій генераль, — імъ, ба́чъ, до всёго е діло, — хапъ мене́ за ко́міръ, та й віві́въ на двіръ, де моска́ль стоіть зъ па́лицею.

— Озьмі́, — ка́же, — та одведі́ ёго́ у часть.

Узя́въ мене́ моска́ль за рука́въ та й пові́въ. Я ёму́ кажу́, щобъ вінъ мене́ пу́стивъ до панича́, а моска́ль мене́ штовха́, та й віві́въ за око́мъ.

— Пу́стить, — кажу́, — я не хо́чу зъ ва́ми гуля́ть...

Не пуска́ дьяво́льскій сивъ, ще й ляпаса давъ. Що́ тутъ на світі робі́ть?... Уті́къ не вті́къ, думаю, а побі́гти мо́жна; а я дуже прудкі́й; — рвану́всь та навті́кача́, біжу́, а тутъ рівча́къ; я плигъ, а ге́монська ша́пка ажъ до самі́сівького ро́та такъ міні́ й наскóчила, не́на́че арка́номъ мене́ накі́нуло; по́ки зтя́гъ—и моска́ль нагна́въ; — за чубъ, та такъ и въ буцегарню приві́въ.

— Озьмі́ть, — ка́же, — решта́нта, та пильну́йте, бо вінъ вті́качка.

Увели́ мене́ въ буцегарню; дивлю́сь — три москалі́ въ дурня граю́ть, и наро́ду чимало́ такі́ зіб́ралось; де-

які въ хаті сидять, а другі изъ-за риштовання хіжо дівлятця, неváче вовкі изъ-за тенéть. Сижú й я; вже бъ и обідати порá, їсти хóчетця, ажъ шкúра на тобі тріщíть, такъ не выпускають и нічогісінько міні не кáжуть. Та й досáдно жъ стáло, мáтері їхъ бíсь! Здаётця, оттáкъ би узявъ та й перевернúвъ дiявольску буцегáрню!

— А щó, — спитáвъ, — чи довго міні тúтички сидíть?

— Пóки не вiпустять, — одкáзують москалі.

— А коли жъ вiпустять? — питаю.

— Тодí, якъ вiпустять, — кáжуть, а сáми регóчутьця.

Бачъ, Проди, ще й кепкúють!

— Постривáйте, — кажú, — я на васъ паничéві по-жáлюсь!

А вони регóчутця, ажъ за животí хапáютця. Досáдно міні стáло.

— Не смiйтеся, — кажú, — якъ росéрдите мене, то я вамъ и вiкна повибивáю!

— Попрóбуй, — кáжуть, — то ми тебе зв'яжемо и підъ вáри кiнемо!

Ще справді, дúмаю собі, зв'яжуть: я одiнъ, а їхъ до-чóрта. Нічого робíть, терпí Давiло. Однакъ знайшовся добрий чоловікъ, одвiвъ мене въ кутóкъ та й кáже:

— Мовчi, чоловіче; тúтечки сiлою нічóго не вдiешъ, а подождi старшóго.

Ставь мене роспітувать, відкіля я и за що посадили. Росказавъ ёму усё, якъ діявольский прикащикъ, не въ добрий часъ, напорочивъ міні сидить въ буцегарні, отъ — кажú — мене й посадили.

— Ну сількісь, — каже, — я тебе навчú, що робить, щобъ швідче випустили.

— Навчить, бúдте ласкові, — кажú, — я за васъ Бóгу помолóсь!

— Якъ прійде, — каже, — старший та спита, чи тутечки двірникъ граца Кишкévича, то ти й обізвись, отъ тебе зaráзь и випустять.

Давъ міні, спасібі ёму, й шматокъ хліба. На другий день, тільки що прокінулись, москáль и тіка міні у рúки митлú.

— Вімети, — каже, — рештáнську.

— Щобъ томú рúки повідсихáли, — кажú, — хто й местíme вáшу буцегáрню! нехáй вона вамъ на радість завáлитьця!

— Меті, кажутъ тобі, — гукнуvъ москáль; — у насъ такий звичай, щобъ рештáнти мелі.

— Наплювáть міні, — кажú, — на вáші звичáї!

А тутъ той чоловікъ, що мене навчáвъ, и каже:

— Ке лишéнь митлú, я вімету.

— Ну, трівáй же, мугірь, — каже москáль, отдавáючи чоловікові митлú, — хібá Госпóдь не приведе, а вже бъ ми тебе знáтно прохворостіли!...

— И бáтько вашъ лісий, — кажú, — не дїжде сёго!...

Коли тутъ двѣрі рипъ, — лізе якась товста́ та черво́на пі́ка, а о́чі зелéні якъ пля́шка, такъ и блища́ть. Москалі повипина́лись, рeштáнти повставáли, и я устáвъ, — зáразъ догада́вся, шо се ма́бутъ старші́й.

— Тўтечки, — спита́въ, — дві́рникъ гра́па Кишкévича?

— Тўтечки, — кажу́.

— Ти? — ка́же, ві́трищивши́сь на мéне.

— Эгé, — кажу́.

— Ходи́ жъ сюди́, — ка́же, — коли́ ти.

Перейшли́ черезъ сiни у увійшли́ въ дру́гу хáту. Дивлю́сь, сто́ять чоло́віка зъ ші́сть москалі́въ, посере́дині на помі́сту прóславе рядéнце, а деркачівъ — рiзoкъ — и на два вóзи не забере́шь.

— Лягові́сь, — ка́же мiні́ старші́й, показу́ючи на рядéнце.

— За ві́що? — кажу́.

— Не зна́ешъ? — ка́же, — за те, шо не слўха́ешъ эконóма.

— Якого́ эконóма?.. перехресті́тьця! — кажу́, — у насъ у Сáвиньцяхъ и не чу́ли про то́го эконóма; тiльки й е отто́й дiявольскiй прика́щикъ, шо запротóривъ менé у ва́шу гáспедсьбу́ буцегáрню.

— Э, такъ ти ще, — ка́же, — супротивля́тьця и одбріхуватьця?..

— Та вінъ, ва́ше благо́родіе, — ка́же той моска́ль, шо нево́ливъ менé мeсті́, — хотiвъ ще втiкти́!..

— И ві́кна намі́рявся повибивáть! — ка́же дру́гий.

Далі всі загомоніли:

— Грубіявствувавъ, не слухався!

— Ляговісь, ляговісь, — гримнувъ старший, —
отъ я тебе, сякий, такий!

— И батько твоїй лісий, — кажú, — не діжде сє-
го, щобъ я лігъ!...

Якъ затупотіть же та закричіть:

— Беріть єго, кладіть!

Вхопіли мене, биркиць такъ якъ жабу на ряденці,
и расплатали... Я кричú: «хто въ Бóга вірує, ратуй-
те!» а вони зъ обóхъ бóківъ шмагають. Вже я й про-
сівся й молівся, такъ тільки й чúешъ: «перемініть
деркачі,» та «дúжче бийте!» Якъ єго на світі дúжче
й бить!.. Хочъ сто чортівъ приведи, та й ті бъ дúжче
не бїли. Нівечили мене, нівечили бісові жирюди, поки
не віперло зъ мене дúху!.. Якъ вже вдовольнілись, ви-
вели мене зъ буцегарні та й пхну́ли. Пішовъ я, лédві
дїбаю, а тутъ ще анáхемська марá водіть почалá. Не
знаю, якъ би я й на кватірю втрапивъ, колибъ не по-
бáчивъ нашихъ кóней, якъ вели наповáть; такъ отто
вже зъ ними й я прийшовъ. Тільки вгледівъ мене па-
нічъ, ну мене лáять.

— Та не грїмайте, — кажú, — хочъ ви; ось поди-
вїтьця лишень, щó мінї було!

Росказáвъ єму, та якъ показáвъ, такъ вінъ ажъ зля-
кáвся.

— Я, — каже, — сєго імъ не подарúю; якъ вони ос-
мілились могó чоловіка бить!

За шапку та въ буцегарню.

— Гледіть, — кажú, — якъ стáнуть васъ намовлять щобъ казали, що ви двірникъ грапа Кишкévича, то крий Бóже, не кажіть, атó й вамъ ще бúде тежъ сáме, щó й міні.

Не забарівся панічъ, приїхавъ та й бáже:

— Чомъ ти не сказавъ, що ти мій чоловікъ, а вігадавъ якогось двірника?

— Э, чомъ! — кажú, — теперички й я вже знаю, чомъ!

— Тамъ тебе, — каже, — дурня одурили!

— Може й одурили, — кажú, — такъ не багáцько жъ трéба мати рóзуму, щобъ вибить чоловіка! Богъ зъ ними!.. Нічогієінько бъ не булó, — кажú, — якъ-би не діявольський прикáщикъ!.. Та й заплакавъ.

Панічъ іздивъ жаловатьця и до найстáршого, та вже хочъ до чóрта зъ рогáми ідь, а не віколупаешъ тогó, щó тобі всипали... Увéчері якъ вогнёмъ менé всéго запалило, зо всіхъ мурівъ, що бáчивъ у лáврі, позлітались чорті, такъ и лізуть міні у вічі; та ще не такъ чорті, якъ ті сині генерáли, особліво отта товсто-піка мацапúра, такъ надъ душею зъ деркачёмъ и стоіть, та знай гукá: «ляговісь, ляговісь!» На четвэртий день лédві опáмятувався, — вже думáли, що вмру. Такъ отто, кажú, якъ одúжавъ трóшки, и прийшовъ до паничá.

— Тікаймо звідсіля, — кажú, — атó якъ тóтечки поживемó ще який часъ, то не доведётца намъ и Сá-

винці побачить: вони, ті сині генерали, насъ зъ світу зженуть!

Мабуть и паничъ злякавсь, бо тогожъ дня й поїхали; та на превелику сілу вибрались изъ Кііва: ніякъ не допитаєся, де та дорóга у Савинці; та вже паничъ ставъ роспитувать, куді виїхать на перевізъ, такъ сказали. Ну, та й легенько жъ зітхнувъ, якъ перехопілись на той бікъ Дніпра; ажъ трічі перехрестівся!

Однакъ, я думавъ, що якъ втікли зъ Кііва, то вже й ліхо обминули, ажъ бачу—ні. Така спіткала насъ біда, одъ якої нехай Богъ оборонить усякого чоловіка: коней покрали, óть щó! Та ще якъ и покрали, сміхъ та й тільки! Привівъ я до колодязя наповать ко ней, дівлюсь—нема́ цебра, нічимъ въ коріто натягать води; а циганъ стоить біля колодязя та й каже:

— Ке лишень міні коней, подержу поки ти збігаешъ за відромъ.

Я ёму, якъ доброму чоловікові, и віддавъ коней, а самъ мерщій за відромъ, швиденько й повернувсь, дивлюсь—нема́ ні цигана, ні коней! Метнувсь сюді, туді, шукую анахимського харціза, роспитую людей,—нема́! ніхто й не бачивъ, неначе чорті ёго вхопили!.. Я скорішъ до панича:

— Біда, — кажу, — коней покрали!

— Оттакóй ще! — каже паничъ, ударившись рука́ми объ по́ли! — Ну, щó жъ ми теперечки будемо робить?

— А щó, — кажу, — робить! посідте тутечки, а я збігаю у Савинці за кіньми.

— Дурний! — каже, — до Савинець більш як сто верстовъ; поки доведеш коней, то зновъ у тебе їх покрадуть. Я, — каже, — підводу найму.

Такъ отто на тій підводі и до дому приіхали. Якъ побачивъ я наші Савинці, то ажъ заплакавъ зъ радощівъ. Та вже жъ и сёрдився на мене панъ, — не такъ за те, що мене випарили въ буцегарні, якъ за те, що коней покрали!

— Якъ би — кажу, — їх и не вкрали, коли Свиридъ Хроловичъ не въ добрий часъ напророчивъ? Усі жъ, — кажу, — іздять у Київъ, и тітка Горпина ходила, а вікому жъ ніякої кривди не було, а мене и біли, и коней покрали, шапку зъ голови вкрали!... Ну сами подумайте, — кажу, — якъ такі зъ живого чоловіка шапку вкрасти?

Такъ чого вже панові ни казавъ, якъ ни завірявъ, не йме віри та й не йме. Та дарма, що вони пани, а багато дё-чого й за нашого брата не знають; ну, якъ такі й сёго не знать, що дё-коли чоловікъ напророчить тобі, та якъ не въ добрий часъ, то вже що ни роби, якъ ни стережись, а такъ саме здіетця, якъ вонó тобі набрехаво?.. И чомъ би ёму, диявольському прикащику, не сказать, щобъ чорті похапали оттихъ котолупівъ, и щобъ спалилась зъ деркачами отта гаспедська буцегарня! Не одинъ би добрий чоловікъ казавъ ёму за се велике спасібі!

ЧУСИ.

ВУСИ.

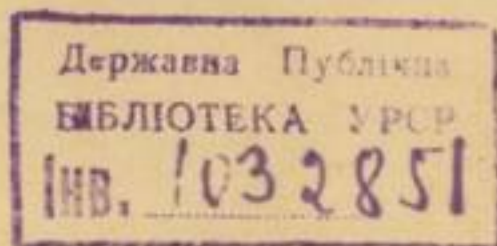
Пантелеймону Александровичу Кулішу.

№ 532851

В У С П.

Літь сорокъ назадь, а мо́же й більшъ, ви́брали мене въ засідателі. За-молоду служивъ я въ во́енній, въ кавалері́ї ще, такъ зна́ете—не хотілось міні зробітьця тимъ крю́комъ. Ну, дворя́нство ста́ло проха́ть: послужи́ — ка́жуть, — грома́ді, го́ді тобі сліви сушіть, та со́літь, та налива́ть. — Смію́тця, ба́чите: бо я зъ Опо́шні; а тутъ ще жі́нка присікала́сь: лу́чче — ка́же, — служи́ть, чимъ ба́йдики бити та зъ Ма́рьею Ула́совною въ ма́рьяжа грати! — (Була́ у насъ сусі́дка така́, зна́ете, якъ співа́ють: *иду́ собі, підска́кую...*) Нічо́го бу́ло робі́ть, — отъ я й зго́дівсь.

Черезъ неді́ль дві, присла́ли міні пові́стку, що гу́берна́торъ утве́рдивъ ви́бори, и щобъ я *неукоси́телно, зъ полу́ченія се́го, прибу́въ въ г. Полтаву, для́ принесенія́ досто́до́лжно́й прися́ги.* — Ві́няла жі́нка зъ скрі́ні мій милиціо́нний коза́кнъ; що́ порва́-

лось — позашивала, та швиденько й випровадила, й зъ МАРЬЕЮ УЛАСОВНОЮ не дала попрощатьця: и въ гóлову вона собі не клала, якé ли́хо менé тамъ стерегло...

Въ неділю, після слўжби присягали, и зъ собóру прями́сьню поїхали до на́шого предсідателя *учинить явку*. А предсідателемъ тоді бувъ той... шо прозвали: вели́ке діло — опéньки. Не хóчу ёго й зга́дувать, бо вмеръ, — цуръ ёму́, щобъ ще й не вілаявъ! — При́зди́мо, ввійшли въ перéдню; на двéряхъ стоіть лакей въ капта́ні, въ німе́цькихъ гала́вьяхъ, не зъ на́шихъ, — зъ предсідателемъ зъ Москви́ при́хавъ.

— А щó, — пита́емо: — чи прийма́?

— Нікакeсь нѣтъсь, — ка́же: — его́ превосходітельство не изво́лять принимать, неуго́дно ли вамъ роспи́саться? — И́ показуе па́льцемъ на кнйгу, шо лежіть на столі въ зелéнихъ паляту́ркахъ.

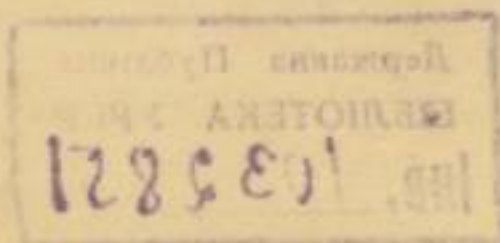
Гля́нули ми одінь на дрúгого, здвигну́ли плечі́ма, та й стоі́мо якъ вко́пані: не зна́емо, щó й робіть. Тоді не бу́ло ще у насъ то́го звича́ю, шо якъ розво́зять ту га́спедьску *визигу* та при́де мéнший до ста́ршого, то не да́е билéтика, а тільки розпи́суетця.

— Что́ жъ, господа́, — ка́же лакей, — роті́ пороззявля́ли? изво́льте записиваться.

— На-біса́ жъ? — пита́емъ.

— Такъ уго́дно — ка́же — его́ превосходітельству.

Стали совітоватьця, щó вонó за нечїста́ мати ся кнйга; одінь ка́же: се, мо́же, той альбо́мъ, шо на пам'ять вірші́ пішуть та пробі́ті стрі́лами серця́ малюють; дру-

гій каже: може, схотілось председателю побачити, який у ко́го по́черкь... А лакéй такъ надъ душею й стоить: пишть та й пишть! Отъ Кири́ло Ону́фріевичъ Пи́ци-Му́ха, якъ письме́нний міжъ на́ми, й каже: може вінъ дума, що ми й писать не вміємо? — взявъ перо, тро́шки подума́въ, та й начерка́въ:

»При сей вѣрной оказіи, спѣшу выразить душевное мое прискорбіе и сердечное сокрушеніе, что по непредвидимымъ обстоятельствамъ лишонъ щастя лично засвидѣтельствовать мое глубочайшее уваженіе и преданность, съ которыми почтеннѣйше честь имѣю пребыть Вашего Превосходительства всепокорнѣйшій...» Та й закрутивъ... (Де бъ то ёму не написать: самъ тѣрся по тихъ Петенбургахъ!).

Даé піро́, — такъ всі одъ нѣго, якъ одъ чо́рта, жаха́ютця. Одинъ дру́гого штовха́: бері ти!—ні, ти бери! Дáлі до мѣне: починай;—кажуть, —якъ тобі не вігадать? ти жъ на всю Опóшню бреху́ць!—Взявъ я те прокляте піро́, думаю: шó бъ міні написать ёму на пямъять? Встромлю въ чорнілицю, нала́гожусь писать, и зновъ стромляю: нічо́го въ го́лову не лізе! А тутъ ще кругомъ обступіли, дівлятця, а лакéй трóхи въ потілицю не штовха́. Приміря́всь—приміря́всь, а дáлі й думаю: вінъ дуже ласий до дівча́тъ, неха́й же посміётця, — взявъ та й надрочивъ:

»И вчора галушкі й сѣгóдні галушкі.

»Прийді, прийді, сѣрденько, на білі подушкі.

»И учора кулішь, и сѣгодні кулішь.

»Прййді, прййді, сѣрденько, мою дѹшу потішь.

Підписався, та ще й закарлюгу загнѹвъ, якъ хвість у хорта. Тутъ вже за мною й другі почали, хто написавъ:

»Спробувать пера в чорніла,

»Що въ ёмѹ за сіла.

»Такъ перо піше,

»Якъ мѹха діше.»

Хто розмáзався тимъ »глубочайшимъ,« а покійникъ Назаръ Семеновичъ Тупѹ-Табунецъ Буланенький, *при сей вѣрной оказіи*, ще й жалобу на свого сусіда написавъ, що ззивъ у ёго »многоплóдного« пндіка. Отъ такъ записуємось, и дѣвольскій лакей ажъ морду на бікъ гне та регóчетця.

— Не скажете вамъ, — каже, — его превосходительство за это писанье спасибо!

— А щó жъ? — кажѹ: — якъ вмѣли, такъ и написали; ёмѹ жъ схотѣлось нашого писанья, — нехай и читае по субóтахъ.

Після сѣго розѣхались гарненько по кватіряхъ и ні гáдки собі. Ажъ у вѣчері принієсь до мене палáтський стóрожъ бомáгу. »Прочитайте,« каже, »и роспишітця.« Щó за вража мáти! — дѹмаю; яку мóду вигдали! такъ бáчите вонó й легенько росписуватьця! Прочитавъ, — тѣльки й написано:

»Его превосходительство, господинъ статскій совѣтникъ и разныхъ орденовъ кавалеръ, предлагаетъ Г.г.

членамъ всенепремѣнно явиться къ нему завтрашняго числа въ десять часовъ по полунощи.

Се, думаю собі, на закуску приглаша, — та взявъ и росписався: »бѣду; хлѣба-соли не цураюсь.« Хто ёго въ-бѣса й сподѣвався, яка тамъ хлѣбъ-сѣль бѣде!

На другий день, якъ разъ въ дѣсять часѣвъ, зѣбрались ми до предсѣдателя. Ходимо по залі; вже й одинадцять прокувало, — ні самъ не виходить, ні закуски не приготавляють, а вже порá бѣ и червѣяка заморить. Оттакъ додержавъ насъ до дванадцятаго часу; далі лізе зъ кабинета въ мундїрі, въ бѣлихъ штáняхъ, щось на шій телѣпаѣтця, ще й перстѣнь на палець настромивъ. Тільки виткнувся зъ дверей, такъ заразъ на мене й витрищився, посатанивъ, ажъ зъ виду зблѣдъ. Тутъ ёму кланяютця; хто бубонить: *»честь имѣю явиться«*; а вінъ, ні на кого не глянувши, прямісінько до мене, — якъ крикне:

— Къ кому вы явились?

Дивлюсь на ёго; чи не здуривъ? — думаю: чого се вінъ такъ грѣма? А вінъ въ-друге дѣжче:

— Я васъ спрашиваю, къ кому вы явились?

— Къ вамъ, — кажу.

— А я кто такой? — пита и самъ чортѣмъ на мене дѣвитця.

— Хведоръ Иванѣвичъ, — кажу.

— Не Федоръ Иванѣвичъ, а ваше превосходительство, — зновъ затрищавъ: — господинъ предсѣдатель,

вашъ начальникъ, милостивый государь мой! — ажъ зашнвивсь зъ сѣрця.

Тю на твогo бaтькa! думaю собi: чи ти скaзiвся, чи нaтрiскaвся кукульвaну?.. A вiнъ скiльки глoтки своe: кь кому вы явились?

— Кь вашeму прeвосхoдитeльству, — кaжy: нe хaй, думaю, по твoeму бyдe.

— A кaкъ вы явились? отвѣчaйтe, милостивый гoсударь мой! Кaкъ вы явились?

Щo зa нaпaсть тaкa? нe знaю, щo eмy й кaзaть.

— Сь дoстoдoлжнымъ уважeнiемъ, — кaжy.

— Рaзвѣ вь тaкoмъ видѣ, — кричiть, — являютьcя кь нaчaльству сь дoстoдoлжнымъ уважeнiемъ? Пoсмoтритe вы нa сeбя!

Oглaнувсь я нe сeбe, *всe oбстoйтъ блaгoпoлучнo*: мeдaлi вiсeять, чoрвoний пoясъ и шaблoкa бiлa бoкy. Дaлi oбeрнyвсь дo тoвaришiвъ тa й питaю:

— Чи нe знaєтe хочъ ви, чoгo oдъ мeнe трeбa eгo прoвосхoдитeльству, гoспoдину прeдсѣдaтeлю, нашeму нaчaльнику?

Якъ рoсeрдитця жь, тaкъ Бoжe мiй милостивий! пiдскaкyє, якъ зiнськe щeнiя⁽¹⁾, и прiскa — нeвaчe сукнo мoчить!

— Вы, милостивый государь мой, — рeпeтyє, — нe имѣтe дoлжнoй aтeнцi кь нaчaльству, нe испoлняєтe

(1) Слiпий звiрѣкъ, зь рoду крoтiвъ. Дуже злий; якъ рoзлюєтця, тo плигae и пiдскaкyє нa аршинъ и вище.

установленнихъ формъ, нарушаете государственныя узаконенія! я васъ въ двадцать четыре часа предамъ суду!

— Якъ буде за що, — кажú, — то можна й заразь предать суду... Позвольте, — кажу, крутнóвши вóса, — и мiнi васъ спросить: чого вамъ одъ мене треба? хiба, кажú, дворянство на те мене вибрало, щобъ на мене кричали, якъ на лакeя?! — Та се кажучи, ще й шабелькою стóкнувъ. Досáдно жъ, iй-Бóгу, стало! що за чóртова мáти, дúмаю: прилiпъ до мене, якъ шéвська смола до чóбота. Такъ будi! *Пiнъ своє, а чортъ своє!*

— Молчать! — кричiть: — вы еще осмѣливаетесь рассуждать! Посмотрите въ зеркало, въ какомъ видѣ вы явились къ начальнику!

Пiдвiвъ мене до дзeркала; дивлюсь: козакiнъ мiй захищуваний на вeй гаплiки, медалi висять; и прóчее дe розiрвалося — позашивано; *все обстоить благополучно...*

— Чтó, — пита, — видите?

— Ничогiсiнько, — кажú, — не бачу, чого вамъ одъ мене схотiлось!

— Какъ — чего! — зновъ закричавъ: — на какомъ основанiи вы осмѣлились явиться ко мнѣ въ усахъ? Вы теперь состоите въ гражданской службѣ, а потому право ношенiя усовъ на васъ не распространяется.

— Зъ сeго бъ и почали, — кажú: — якъ не распространяетца, то й виголюсь. Ничого було й кричать,

якъ на живіть: се бѣ, — кажѹ, — и губернаторъ и самъ министръ такъ глѣтки не дравъ!

— Прошу не разсуждать, — каже, — а исполнять, что вамъ приказываютъ; чтобы сего же дня выбрили усы, а не то — я васъ подъ арештъ посажу!

Далі вѣзвѣривсь на прѣчихъ и каже: я васъ призвалъ, милостивые государи, чтобы выразить вамъ крайнее мое неудовольствіе за то неуваженіе и непростительную дерзость, которую вы учинили вчерашняго числа вашимъ неумѣстнымъ поступкомъ!

— Позвольте узнать, ваше превосходительство, — почавъ Пищи-Муха, — въ чемъ заключается неумѣстный нашъ поступокъ, учиненный вчерашняго числа, изъ котораго можно бы усмотрѣть неуваженіе къ вашему превосходительству и непростительную съ нашей стороны дерзость?

— Какъ — изъ котораго? — крикнувъ: — а какъ вы могли позволить себѣ писать въ визитной книгѣ такую дичь: и галушки и куліші, и жалобы записывать, словно на почтовой станціи, — когда вамъ слѣдовало только записать ваши фамиліи... Это просто бунтъ противъ правительства!...

— Наши именныя списки, — зновъ почавъ Пищи-Муха (а вінъ вже такий бувъ, що хочъ комѹ нѣса втре), — доставлены уже вашему превосходительству; слѣдовательно мы никакъ не могли предполагать, чтобы вамъ предстояла надобность въ нашихъ фамиліяхъ, а полагали, что ваше превосходительство интересова-

лись болѣе на щотъ нашихъ почерковъ и словосочиненія, а потому каждый изъ среды насъ, по мѣрѣ силъ своихъ, потщился выразить свои чувства и мысли, никакъ не предполагая, чтобы ваше превосходительство...

— Ну, довольно, довольно! (допикъ-такі ёго Пищѣ-Муха!) — ви, — каже, — якъ маятникъ въ часахъ: торкни васъ разъ, то ви дѣсять разъ завиляете. Теперъ, господа, — каже, повертаючись на всі сторони, — извольте отправляться; на первый разъ я васъ прощаю, но въ другой — будьте осторожны: я не люблю шутить! А вы, милостивый государь, — каже, глянувши на мене, — чтобы сію минуту обрились! понимаете?

— Якъ не понять! — кажѹ: — у мене е дурень, що сливи стережѣ, такъ и той васъ поймае.

На се хотівъ бувъ вінъ обізвѣтьця, та попирхнувѣсь: скорішъ въ кабинетъ, и зачинивѣсь: обридло вже й ёму гримать, прискаты и підскакувать. Стѣли й ми виходить, похваляемъ ту гаспедьску закуску, а секретарь нашъ, Оома Петровичъ, дѣ не взявся, до мене й собі:

— Якъ можна, — каже, — въ граждѣнській вѹси носить!

— Та хочъ ви мовчить, кажѹ: — чортъ бѣтька зназь чого такѹ кѹру піцнѣлі! Не то вѹси, — и борода ділу не поміха!

— А въ визитній книзці и на объявительному листѹ, — каже — що ви написали?

— Поцлѹйте мене сегодні, кажѹ, — а я васъ завтра!

Не ставъ зъ нимъ и розговóрювать, и безъ ёго гірко на душі, такъ досáда й розбіра́, такъ и поверта́ наза́дъ, щобъ хочъ віляють іродового сїна. Скільки на світі живу́, а ніхто́ на мене не крича́въ, ні съ кимъ не ла́явсь, — тільки де-коли зъ жінкою; а тутъ и не встерігсь, відкіля та й свáрка вірвалась, бода́й ёму́ до сме́рти такъ підєка́кувать та прі́скать! Прийшо́въ на кваті́рю, за́разъ доста́въ зъ шкату́лки бритву, намі́ливсь, черкъ, въ-дру́ге... такъ мої вуси, ненáче ско́шена трава́, и впáли на рушні́къ. Якъ гляну́въ же я на се́бе въ дзе́ркало, такъ ба́течки!.. ажъ зляка́всь, самъ се́бе не пізна́въ, чортъ-ба́тька-зна на ко́го й похо́жий: и ротъ криві́й, и щóки позапада́ли, и нісь похню́пивсь: зовсімъ не я, а *німець* Адамъ Івановичъ Фрикъ, що въ Кременчу́ву шлєнку розбіра́е!... щобъ міні до за́втрєго не дожи́ть, коли́ брешу́! Въ пе́рший разъ, якъ живу́ на світі, довелóсь міні зголі́ть вуси, лóчче бъ бу́ло и не дожи́ть до сє́го ли́ха! Якъ-би́ знавъ, що зроблю́сь такимъ паску́днимъ, то Богъ мене́ побій, коли́бъ збривъ, хочби́ не то що підъ судъ, — хочби́ жи́ли зъ мене́ тягли́! И кому́ зъ то́го прибу́ло, що я безъ вусі́въ?.. кому́ вони́ міша́ли: чи їсти, чи піти, чи, якъ ка́жуть, вірою й пра́вдою служи́ти?... Якъ я тепє́рички до жінки верну́ся? Якъ я гляну́ въ вічі Ма́рї Ула́совні?... Згада́въ я й літа мої молоді́: не одна́, бу́ло, глянувши на мої вуси, збира́ла губки на обóрочку, не одна́ и цілува́ла и милува́ла їхъ!... Отáкъ жу́рюся, а слє́зи капъ-капъ!... Здаётця, и за ста́ршимъ

сіномъ такъ не вбивавсь, якъ помёръ!... Мій Бóже мїлий! подумавъ, ударивши себе въ груди: за що ти менé такъ люто покаравъ?...

Нїчого було робить бїльшъ у Полтаві, бо въ дóлж-
ность вéлено вступать тїльки черезъ тїждень, отъ я й
поїхавъ до-дóму. То було якъ ідешъ, то знай гукáешъ
на кúчера: торкай, хлопче, торкай, — а теперички
сижú собі, схилівши гóлову, ненáче менé на шїбени-
цю везúть: пáри зъ рóта не пуцú; хїбá якъ швїдко
побїжїть, то озвéсся: не жení кóней, — потó-
мишъ! — Такъ вже наровлю, щобъ мїні у ночі при-
хать, бо жінка тоді була не порóжня, то, дýмаю собі,
якъ гляне рáзомъ на мéне, та злякáетця, то ще (нехай
вїнь скáзитця) приведé Адама Ива́новича Фрика. Підъ-
їзжаю до свогó двóру, — ужé зовесїмъ смёрклось, и въ
будїнку не свїтитця; вилажу зъ брїчки, а тутъ якъ
загáвкають на мéне собáки! — тю, дурні! — кажú, —
хазяїна не пізнали! — Хотївъ бувъ погладить, такъ
бїсові собáки глянули на мéне, та въ-рóстичъ. Ввійшовъ
тихéнько въ сїни... такъ якбóсь чúдно, мáтері ёгó бїсъ,
бúдтьо й не я, — здаётця й хáта не моя, їйже Бóгу
пáвда!... Отóжъ, кажú, якъ загáвкали собáки, жінка
й прокїнулася; чúе — хтось увійшовъ.

— Хто тамъ? — пита.

— Се я, — кажú.

— На кóго жъ тамъ собáки гáвкали?

— Не знаю.

— Та йди жъ, — крáдесся!

А въ мене такий звичай б́увъ, що, бу́ло, якъ при́ду до до́му, то за́разъ, хочъ и вночі, всіхъ розбу́ркаю: зъ дітьми граюсь, зъ жінкою ці́лююсь, ба́бусю Орі́шку, що за дітьми пригля́дує, зачіпаю; а теперічки якъ тать, мовъ той зло́дій, кра́дусь, — не знаю, на яку́ й ступіть. Підійшо́въ до кроваті, а жінка протя́гує до мене ру́ви цілува́тьця. Поцілува́лись, а вона́:

— Хто́ се? — та мене́ руко́ю по губа́хъ.... Якъ на-ро́бить ре́нету: Ой лі́шечко! Зло́дій!... Орі́шко, во́гню, во́гню!

Я її уговору́ю, — такъ куди́! не слуха: и рука́ми й нога́ми відъ мене.

— Не підступа́й! — кричіть, — не підступа́й!

Всіхъ діте́й переполо́шила, та вже Орі́шка прибі́гла зъ свічкою. Вітрі́щились на мене, дівля́тьця... зда́єтця й я, такъ не я жъ: нема́ вусі́въ!

— Що́ се зъ тобо́ю ста́лось? — пита́ жінка: — чи ти живі́й, чи ме́ртвий?! — а сама́ ажъ попо́лотвіла, тру́ситця, нева́че тра́сця її тра́се.

— Тимъ то й мо́є ли́хо, — кажу́, — що живі́й!

— Що́ зъ собо́ю зроби́въ? — пита́, — оглаше́нний!

— Се жъ, — кажу́, — дя́ка тобі: тепері́ньки вже не бу́ду ба́йдики битъ, та зъ Ма́рђею Ула́совною въ ма́рья-жа гратъ!

— На́ що жъ ти вусі́ збри́въ? — пита́.

— Тепе́рь состою́ въ гра́жда́нській, — кажу́, якъ и міні́ ка́зали: — а пото́му пра́во ноше́нія усовъ на мене́ не роспро́страня́етця.

— Чи вінъ п'яний, чи здурівъ? — каже жінка, глянувши на Орішку; та якъ заголосить, якъ вдарить себе въ груди, а за нею дівторá й Орішка, а бісові собаки почули, ну й собі: и віють и скіглять, такъ-що Бóже мій милостівий, такий гвалть підняли, хочъ зъ хати, — та щó зъ хати! — зъ селá тікай... прóсто кінєць світа наступає.

Оттакъ цілісіньку нічку ріомали, и я зъ ними: сижу та плачу. До крові губи собі подріпавъ: хочу, знаєте, вусъ крутнуть, хапъ за губу, — нема нічого, и вдряпвú....

На другий день така напала на мене нудьга, хочъ крізь зємлю провалитьця. Щó комú не скажешъ, ніхтó мене не слуха: діти отъ мене одвертаютьця, жінка хліпа, ві одна дворóва собака, матері їхъ бісь, до рукъ не йде. Думаю собі: щó мінí на світі робить?... А тутъ стали сусіди навідуватьця и Мάρья Уласовна прийшла, а я одъ нихъ ховаюсь, та лице закриваю, ненáче, — ка-зна-щó такє.... Гй же Бóгу правда! На трєтій дєнь зовсімъ такий ослабъ, эле дішу: груди мінí заложило, живіть підвелó (за три дні шматкá хліба въ роті не булó); не знаю вже, чи голова въ мене на плєчахъ, чи мóже кавунъ. Зовсімъ такий налагодився вмирати, хочъ за попомъ посилатъ!...

Коли, на моє щáстя, — такъ вже Богъ милосєрдний не схотівъ посиротить моїхъ діточóкъ, — приїдить Григóрій Григóровичъ Захáрченко, отто́й, мóже чули, що й въ чóрта ви́гравъ би тяжбú, — такъ, ка-

жү, приїздить; якъ глянувъ на мене — и назадь од-
ступивъ.

— Що се зъ тобою, братіку? — пита.

— Пропадаю, — кажү: — се моя за мною прийшла!

— Та не бреші — каже, — тебе ще й полиномъ не
добъешъ. Тільки — каже приглядуючись, — дүже спа-
свүднівъ: чого се?

— Хибá вамъ повилáзило? — кажү.

— Вүси збривъ?

— Эгé!

— На-біса? — пита.

— Нечіста мáти въ граждáнську понесла, такъ
тепéрички право ношенія усовъ на мене не розпростра-
няетця.

— Хто се тобі вігадавъ?

— Егó пре....тее, кажү, — щобъ ёмү добра не
було!

— Брехали ёгó бáтька сині, та й вінъ зъ ними, —
каже: — ти жъ зъ мундіромъ въ оставці?

— Такъ щó?

— Такъ коли мундірь на тобі, — каже, спасібі
ёмү, — такъ и вүси при тобі!...

— Ій Бóгу?

— Побáчишъ, — каже: — я тобі й указь дамъ.

— Бáтьку мій рідний, — кажү: — на світь ти мене
народивъ! — Якъ скóчу зъ кровáті, ву ёгó обнімáть
та цілувáть, а вінъ мене одпихáе.

— Ну тебе къ бісу, — каже: — якъ шпилькáми

шпи́гаєшъ! — Ба́чите, одрослі трóшки вúси, такъ щі-
ті́на й ко́летця.

Теперечки, спасі́бі імъ, понаси́лали тихъ *то́мівъ*:
щó трéба, хочъ не скóро, а на́лапаєшъ, а тоді — ско-
рiшъ ска́рбъ изна́йдешъ, якъ чо́го то́бі трéба. Не у
всйкі́мъ пові́ті бу́ли такі й лю́де, якъ сей — що роз-
ка́зую — Заха́рченко: шука́ють, бу́ло, шука́ють, та й
пліо́нуть.... Такé ли́хо бу́ло, не пові́рите: ко́лі ска-
жуть, що пра́во ноше́ннй — не то вúсiвъ — голо́ві на
твоiхъ плéчахъ не распроста́няєтця, то не турбу́йсь
шука́ть, — чи воно́ пра́вда, чи брехнй, стина́й го́лову,
та такъ и ходi. . . . Щобъ я пропа́въ, ко́лі не пра́вда!

Ну, якъ почу́въ я одъ Заха́рченка про той ука́зъ,
то де́ вь мене́ й си́ла та взяла́сь! повесели́въ, якъ на
світъ наро́дiвся. За́разъ жiнка поста́вила намъ заку́ску,
ви́пили по ча́рці, по дру́гiй, старóй, бутiлки зо́ двi,
сливъя́нки, а тимъ ча́сомъ запря́гли мiнi брiчку, та
скiльки вiдно й заторохтiвъ зъ Заха́рченкомъ. До-
ро́гою, щобъ мене́ не побáчили, обвъя́зався платко́мъ,
тiльки о́чі й блища́ть. Хто не стрiнетця, пізна́ мене́ по
ко́няхъ, и пита́: чо́го се ти обвъя́зався?

— Би́шиха, — кажу́, — нарядiлася.

При́хавъ до Заха́рченка. Якъ давъ вiнъ мiнi той ука́зъ,
то ненáче рiдного ба́тька побáчивъ! . . . Ну, теперички,
дúмаю, ва́ше пре...тее... чий чортъ бúде старший!

Верну́вся до-до́му и два мiсяцi висидiвъ вь каран-
тину́, по́ки вúси не повідроста́ли такъ, що вже й жiнка
зо мно́ю цілу́єтця, и лю́де слúхають, и соба́ки на мене́

не гавкають. Вже й зъ Марьею Уласовною въ марьяжа граємось, а тутъ така піднялась перепіска! зъ Полтави повістка за повісткою: неукоснительно, съ получе- нія сего, имѣете явѣться. — А я імъ въ одвіть: по случаю приключившейся внезапно болѣзни! — Ще зъ місяць подождавъ, такъ якъ вже стали закручуватьця, поїхавъ въ Полтаву.

Тільки приїхавъ, заразъ натягъ на себе козакѣнь, причепивъ шаблюку та й пішовъ *у далагу*, се бѣ то *вчинѣть ѣвку*. Вхóжу въ присуствіе... Якъ гляне на мене г. предсѣдатель, такъ ёго й зжолóбило, ажъ носомъ закрутивъ.

— Чтó это, милостивый государь мой, — крикнувъ, — вы уклоняетесь одъ служби, и вторично осмѣливаетесь явиться ко мнѣ въ усахъ!

— Се, — кажú, — ще не вóси, а усѣшки, а отъ якъ віростуть, то будуть усѣща! — А самъ держусь за той указъ, якъ слѣпій за поводачá.

И!.. якъ закричѣть, та підскóче, та прѣсне: я васъ, милостивый государь мой, въ двадцать четыре часа....

— Не горячѣтця, — кажú: — кровь спóртите, а ось подивѣтця! — Та тиць ёмú въ рúки указъ. Дивѣсь, думая, хочъ повилáзять.

Прочитáвъ, — ѣкось чúдно лúпа очѣма, гúби дрижають....

— *То... Тома Пе... Петровичъ!* — бáже, запи- вajúчись: — чтó это такое?

Хомá настáвивъ óбо:

— Высочайший, — ка́же.

— Безъ васъ знаю, ка́же предсідáтель, — а распро-
страняется ли право ношенія усовъ?

Хомá круть-верть, сюді-туді, нічого робіть.

— Роспространяетця, — ка́же.

Товáриші дівлятця на мéне, перелякáлись, дúмають собі: бúде міні хáлепа! А я дивлюсь на супротівни-
ківъ, такъ їхъ очі́ма й імъ, та вúси кручú. Предсідá-
тель глянувъ на секретаря́, повертілись вдвохъ сюді-
туді, та й посідáли тихéнько; ні óдинъ и páри зъ рóта
не пустівъ. Щó, дúмаю собі, піймáли óблизня?...

Такъ оттакá-то чудасія булá зъ моіми вúсами! Якбi
не той ука́зъ, то мóже бъ довелóсь и пропáсти! Згá-
дуючи прóшле, не разъ дúмавъ: правду лю́ди ка́жуть,
що за Бóгомъ молітва, а за царéмъ слúжба ніко́ли не
пропадае. За пятнадцятилітню безпорóчну вiслуживъ-
такі собі те, що тепéрички ніяке превосходітельство
на світі не збріе міні вúсівъ, — отъ щó!...

B04923321

